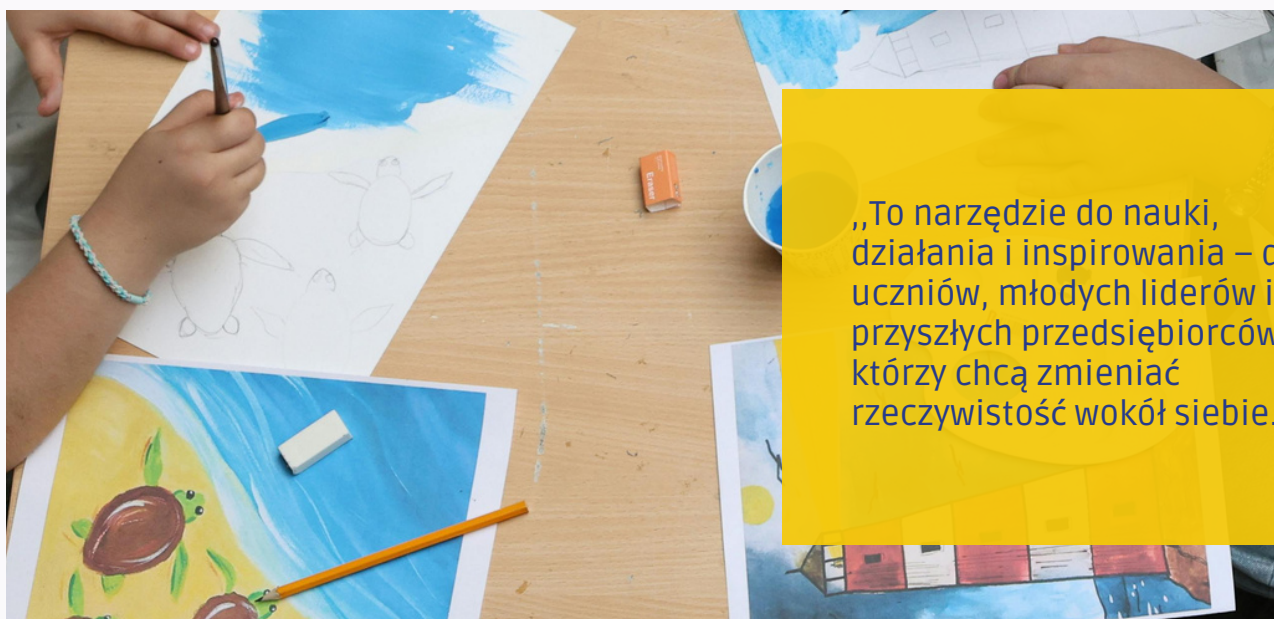

ELEMENTARZ MŁODEGO PRZEDSIĘBIORCY I PRAWNIKA

„To narzędzie do nauki,
działania i inspirowania – dla
uczniów, młodych liderów i
przyszłych przedsiębiorców,
którzy chcą zmieniać
rzeczywistość wokół siebie.”

O NAS

„Młode Wilczyce z Wall Street” to program edukacyjno-społeczny Fundacji „Świetlica Rozwoju Mind-Body-Soul”, który wzmacnia sprawczość młodych kobiet oraz rozwija ich kompetencje ekonomiczne, obywatelskie i retoryczne.

Łączymy wiedzę z praktyką – poprzez warsztaty, e-booki, platformy edukacyjne i kampanie w mediach społecznościowych pomagamy dziewczętom w wieku 8–20 lat zrozumieć zasady działania świata prawa, gospodarki i społeczeństwa.

Stawiamy na równość szans, solidarność międzypokoleniową i edukację dostępną dla każdego, tworząc przestrzeń, w której nauka staje się przygodą, a młodzież – liderkami zmiany.

Minister
Edukacji

Zadanie sfinansowane ze środków Ministra Edukacji Narodowej
w ramach programu Młodzi Obywatele 2025

WPROWADZENIE

Świat, w którym dorastasza, zmienia się szybciej niż kiedykolwiek wcześniej. Co dzień podejmujesz decyzje, które mają znaczenie – od zakupów w sieci, przez wybór szkoły, po pierwsze doświadczenia zawodowe. Coraz częściej musisz wiedzieć, jakie masz prawa, jak zarządzać swoimi pieniędzmi, jak działa rynek pracy i jak mądrze planować swoją przyszłość.

„Elementarz Młodego Przedsiębiorcy i Prawnika” powstał po to, by pomóc Ci odnaleźć się w tym świecie. To nie jest zwykły podręcznik – to Twoje kompendium życia w praktyce. Znajdziesz tu jasne wyjaśnienia, przykłady z codzienności, zadania i quizy, które pokażą Ci, jak teoria przekłada się na realne decyzje i działania.

Nauczysz się, czym różni się umowa o pracę od zlecenia, jak złożyć reklamację, co oznacza własna działalność gospodarcza, jak planować budżet czy jak rozpoznawać oszustwa w Internecie. Dowiesz się też, jak być przedsiębiorczym – czyli odważnym, odpowiedzialnym i pomysłowym – niezależnie od tego, czy chcesz prowadzić firmę, działać społecznie, czy po prostu lepiej rozumieć świat.

Ten elementarz to także przewodnik po prawach, które masz już teraz – jako uczeń, konsument i obywatel. Pokaże Ci, że prawo to nie tylko przepisy, ale narzędzie, dzięki któremu możesz bronić swoich interesów, działać sprawiedliwie i świadomie uczestniczyć w życiu społecznym.

Publikacja została opracowana w ramach projektu „Młode Wilczyce z Wall Street” realizowanego przez Fundację „Świetlica Rozwoju Mind-Body-Soul” w programie „Młodzi Obywatele”. Tworząc ten materiał, chcieliśmy połączyć wiedzę prawną i ekonomiczną z kreatywnością, językiem młodzieży i praktycznym podejściem do codziennych wyzwań.

1.CO TO JEST PRAWO I DO CZEGO SŁUŻY?

Prawo to zbiór zasad, które pomagają nam żyć razem w społeczeństwie. Określa, co wolno, a czego nie wolno, co jest sprawiedliwe, a co niesprawiedliwe. Dzięki niemu wiemy, jakie mamy prawa, czyli możliwości działania (np. prawo do nauki, wolności słowa, ochrony zdrowia) oraz obowiązki, które musimy respektować (np. przestrzeganie przepisów, szacunek wobec innych, dbanie o wspólne dobro).

Można powiedzieć, że prawo to niewidzialny kontrakt społeczny, który pozwala ludziom współdziałać bez chaosu i przemocy. Gdyby go nie było, każdy mógłby robić, co chce – a to szybko prowadziłoby do konfliktów i niesprawiedliwości.

Prawo nie istnieje po to, żeby nas ograniczać, ale żeby chronić, nasze życie, wolność, bezpieczeństwo, własność i godność. Pomaga rozwiązywać spory, ustala zasady współżycia i daje narzędzia do obrony przed niesprawiedliwością.

Warto pamiętać, że prawo tworzą ludzie – poprzez konstytucję, ustawy, a jego celem jest dobro wspólne. Znajomość prawa nie jest więc tylko dla prawników. Każdy z nas, nawet jako uczeń czy młody obywatel, korzysta z niego każdego dnia – w szkole, w Internecie, na ulicy czy w sklepie. Im lepiej rozumiemy prawo, tym łatwiej żyć mądrze, odpowiedzialnie i bezpiecznie.

**Po co w ogóle
nam prawo?**

KIM JEST OBYWATEL ?

Obywatel to osoba, która należy do wspólnoty tworzącej państwo. Oznacza to, że ma nie tylko prawo mieszkać na jego terytorium, ale także współtworzyć jego życie społeczne, polityczne i kulturowe. Bycie obywatelem to coś więcej niż posiadanie dowodu osobistego – to przede wszystkim świadomość, że każdy z nas ma wpływ na to, jak wygląda rzeczywistość wokół nas.

Każdy obywatel ma prawa, które zapewniają mu bezpieczeństwo, godność i możliwość rozwoju. Należą do nich między innymi prawo do nauki, wolności słowa, ochrony prywatności, uczestnictwa w kulturze oraz równego traktowania. Wraz z prawami idą jednak także obowiązki. Należy do nich przestrzeganie prawa, szanowanie innych ludzi, dbanie o środowisko, uczestnictwo w życiu społecznym oraz odpowiedzialne korzystanie z wolności.

Młody obywatel, nawet jeśli nie ukończył osiemnastu lat, ma swoje prawa i obowiązki. Może wyrażać swoje zdanie, brać udział w samorządzie szkolnym, działać społecznie, uczestniczyć w wolontariacie i uczyć się zasad demokracji w praktyce. Każde takie działanie buduje jego świadomość, że jest częścią większej wspólnoty, w której każdy głos ma znaczenie.

Świadome obywatelstwo zaczyna się od codziennych wyborów – od szacunku wobec innych, uczciwości, dbałości o wspólne dobro i gotowości do działania na rzecz swojej szkoły, miasta czy kraju. Im lepiej rozumiesz swoje prawa i obowiązki, tym bardziej stajesz się odpowiedzialnym uczestnikiem życia publicznego.

Bycie obywatelem to nie tylko przywilej, ale także odpowiedzialność. Obywatel to ktoś, kto nie jest obojętny na to, co dzieje się wokół. Zauważa problemy, rozumie potrzeby swojej społeczności i potrafi działać, by wprowadzać zmiany. Nawet drobne działania mają znaczenie – rozmowa o ważnych sprawach, udział w szkolnych wyborach, wolontariat czy pomoc potrzebującym to formy aktywności obywatelskiej, które budują wspólnotę i wzmacniają demokrację.

Młody obywatel uczy się tej postawy na co dzień – w szkole, w domu, w sieci i w swoim środowisku lokalnym. To właśnie tam poznaje, że wspólne decyzje wymagają dialogu, szacunku i współpracy. Każde zaangażowanie, nawet najmniejsze, jest krokiem w stronę odpowiedzialności i dojrzałości społecznej.

Świadome obywatelstwo to również umiejętność krytycznego myślenia i odróżniania faktów od opinii. W dobie mediów społecznościowych i łatwego dostępu do informacji bardzo ważne jest, aby potrafić weryfikować źródła i nie ulegać manipulacjom. Obywatel, który rozumie zasady funkcjonowania państwa i społeczeństwa, potrafi podejmować decyzje oparte na wiedzy, a nie emocjach.

Warto pamiętać, że każdy obywatel, niezależnie od wieku, może mieć wpływ na otoczenie. Uczestnictwo w życiu społecznym zaczyna się od prostych gestów – od zabrania głosu w ważnej sprawie, przez troskę o środowisko, po wspólne działania z rówieśnikami. To właśnie w takich momentach uczysz się, że obywatelstwo to nie tylko status, ale postawa – aktywna, odpowiedzialna i wspólnotowa.

PRAWO W CODZIENNYCH SYTUACJACH (SZKOŁA, INTERNET, ZAKUPY, RELACJE)

Prawo nie jest czymś odległym ani trudnym do zrozumienia. Spotykasz się z nim każdego dnia – w szkole, w Internecie, w sklepie, a nawet w relacjach z innymi ludźmi. Choć często tego nie zauważasz, wiele codziennych decyzji i sytuacji jest regulowanych przepisami, które mają Cię chronić i pomagać Ci działać w sposób bezpieczny i odpowiedzialny.

W szkole prawo chroni Cię jako ucznia. Masz prawo do nauki, odpoczynku, bezpieczeństwa i szacunku. Nauczyciel nie może naruszać Twojej godności, a szkoła powinna zapewnić Ci bezpieczne warunki do rozwoju. Jednocześnie masz obowiązek przestrzegać zasad zapisanych w statucie szkoły, okazywać szacunek nauczycielom i rówieśnikom oraz dbać o wspólne dobro, jakim jest Twoja placówka.

W Internecie także obowiązuje prawo. Choć sieć daje ogromne możliwości, nie oznacza to pełnej anonimowości. Publikując zdjęcia, komentarze czy filmy, odpowiadasz za swoje słowa i działania. Obraźliwe treści, hejt, rozpowszechnianie cudzych materiałów bez zgody autora lub naruszanie czyjejś prywatności mogą być traktowane jako wykroczenie lub przestępstwo. Masz prawo do ochrony swoich danych osobowych i wizerunku, ale też obowiązek szanować te prawa u innych użytkowników.

Podczas zakupów, zarówno w sklepie stacjonarnym, jak i przez Internet, korzystasz z praw konsumenta. Masz prawo do informacji o produkcie, do bezpiecznych towarów, a także do reklamacji, jeśli coś jest niezgodne z umową. W przypadku zakupów online możesz odstąpić od umowy w ciągu 14 dni bez podania przyczyny. Jednocześnie obowiązkiem konsumenta jest uczciwość, terminowa zapłata i rozsądne korzystanie z przysługujących mu praw.

Prawo działa również w relacjach międzyludzkich. Każdy człowiek ma prawo do szacunku, prywatności i bezpieczeństwa. Nikt nie może Cię obrażać, grozić Ci ani naruszać Twojej nietykalności. Ty również masz obowiązek traktować innych z godnością i empatią. Pamiętaj, że wolność jednego człowieka kończy się tam, gdzie zaczyna się wolność drugiego.

Świadomość prawna pomaga Ci zrozumieć, że każda codzienna sytuacja ma swoje zasady. Znajomość tych zasad daje poczucie bezpieczeństwa, pewności siebie i niezależności. Im lepiej rozumiesz prawo w praktyce, tym łatwiej Ci działać mądrze, rozwiązywać konflikty i podejmować dobre decyzje.

GDZIE SZUKAĆ POMOCY PRAWNEJ?

Znajomość swoich praw to jedno, ale równie ważna jest wiedza, gdzie można zwrócić się o pomoc, gdy ktoś je narusza lub gdy po prostu nie wiesz, co zrobić w trudnej sytuacji. Pomoc prawna to nie przywilej dla dorosłych – również młodzi ludzie mogą z niej korzystać, zwłaszcza wtedy, gdy czują się niesprawiedliwie potraktowani, zagubieni lub potrzebują wsparcia.

Jednym z miejsc, do których możesz się zwrócić, jest Rzecznik Praw Dziecka. To instytucja, która stoi na straży praw wszystkich dzieci i młodzieży w Polsce. Rzecznik reaguje, gdy dochodzi do naruszenia prawa do nauki, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa czy godności ucznia. Możesz do niego napisać list, wysłać e-mail lub wypełnić formularz online. Rzecznik analizuje Twoją sprawę i, jeśli to potrzebne, interweniuje w odpowiednich urządach lub szkołach.

Jeśli Twoje prawa zostały naruszone jako klienta – na przykład sprzedano Ci wadliwy produkt, odmówiono reklamacji lub zostałeś oszukany podczas zakupów w Internecie – możesz zgłosić się do Rzecznika Praw Konsumenta. Działa on przy urządach powiatowych i miejskich. Pomoz' e Ci napisać pismo, wyjaśni Twoje prawa i wskaż'e, jak rozwiązać problem bez konieczności angaż' owania sądu.

Pomoc prawna jest dostępna takż'e w formie nieodpłatnych porad obywatelskich. W kaz'dej gminie działają punkty, w których można uzyskać darmową pomoc prawną. Wystarczy umówić się wcześniej i opisać swój problem. Taka pomoc jest udzielana wszystkim, którzy potrzebują wsparcia – niezalez' nie od wieku, sytuacji finansowej czy miejsca zamieszkania.

Warto wiedzieć, z'e również w Internecie znajdziesz wiele wiarygodnych źródeł wiedzy prawnej. Na stronach takich jak gov.pl, rzecznik.gov.pl czy prawakonsumenta.uokik.gov.pl możesz znaleźć praktyczne poradniki, wzory dokumentów i odpowiedzi na najczęstsze pytania. Korzystaj jednak tylko ze sprawdzonych źródeł – nie wszystkie informacje w sieci są prawdziwe.

Pamiętaj, z'e prośenie o pomoc to nie oznaka słabości, ale dojrzałości i świadomości. Kaz'dy ma prawo do wsparcia i ochrony, a korzystanie z pomocy prawnej to część Twojego obywatelskiego rozwoju. Jeśli wiesz, gdzie szukać pomocy, łatwiej Ci bronić swoich praw i działać z odwagą.

ĆWIECZENIA

Każdego dnia korzystasz z różnych praw – często nawet o tym nie myśląc. Dzięki nim możesz się uczyć, wypowiadać swoje zdanie, robić zakupy, korzystać z Internetu, odpoczywać i rozwijać swoje pasje. Twoim zadaniem jest odkryć, gdzie i kiedy prawo działa w Twoim życiu.

Zadanie 1. Prawa wokół mnie

Przyjrzyj się swojemu dniu. Wypisz trzy sytuacje, w których korzystasz ze swoich praw, i trzy, w których wykonujesz swoje obowiązki.

Pamiętaj: prawo i obowiązki często idą w parze.

Sytuacja z mojego życia	Jakie prawo lub obowiązek tu działa?	Co mi to daje / czego ode mnie wymaga?

ĆWIECZENIA

Zadanie 2. Dopasuj prawo do sytuacji

Połącz sytuacje z odpowiednim prawem. (Wprowadź prawidłową literkę)

Nauczyciel nie może Cię obrażać ani krzyczeć na Ciebie.	
Sklep internetowy wysłał Ci zły produkt.	
W klasie odbywają się wybory do samorządu.	
Nie czujesz się bezpiecznie w szkole.	
Ktoś udostępnił Twoje zdjęcie bez zgody.	

Prawa:

- a) Prawo do ochrony wizerunku
- b) Prawo do bezpieczeństwa
- c) Prawo do godności i szacunku
- d) Prawo do uczestnictwa w życiu społecznym
- e) Prawo konsumenta do reklamacji

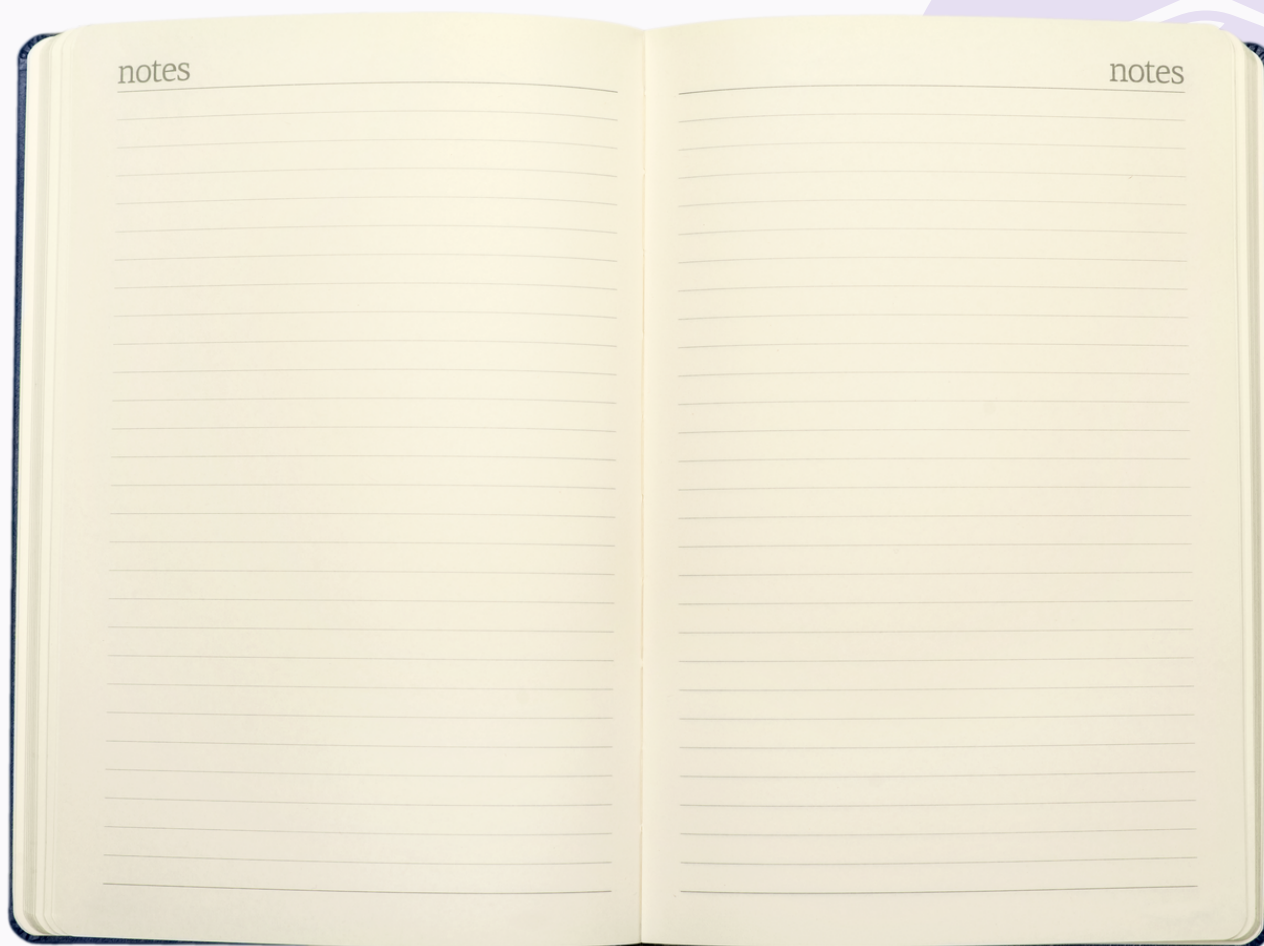
ĆWIECZENIA

Zadanie 3. Pomyśl i zapisz

Odpowiedz krótko na pytania:

1. Które z Twoich praw są dla Ciebie najważniejsze? Dlaczego?
2. Czy znasz sytuację, w której ktoś nie przestrzegał prawa? Jak można było temu zapobiec?
3. Co możesz zrobić, gdy widzisz, że ktoś łamie czyjeś prawa?

Zapisz swoje refleksje. To pomoże Ci lepiej zrozumieć, jak prawo działa w praktyce.

2. PIERWSZE KROKI NA RYNKU PRACY

Prędzej czy później każdy młody człowiek wchodzi na rynek pracy – czy to podczas wakacyjnego zatrudnienia, praktyk, czy pierwszej pracy po szkole. Warto wiedzieć, jakie zasady tam obowiązują i jak zadbać o siebie w relacji z pracodawcą. Prawo pracy powstało po to, aby chronić pracownika, zapewniać mu bezpieczne warunki zatrudnienia, uczciwe wynagrodzenie i szacunek ze strony pracodawcy.

Zrozumienie podstawowych pojęć, takich jak rodzaje umów, czas pracy, urlop czy wynagrodzenie, to pierwszy krok do odpowiedzialnego i świadomego budowania swojej drogi zawodowej. W tym rozdziale dowiesz się, jak rozpoznać uczciwą ofertę pracy, co powinna zawierać umowa oraz gdzie szukać pomocy, jeśli ktoś naruszy Twoje prawa jako pracownika.

CO TO ZNACZY PRACOWAĆ LEGALNIE?

Praca legalna to taka, która odbywa się zgodnie z prawem. Oznacza to, że między Tobą a pracodawcą została zawarta umowa, w której jasno określono warunki zatrudnienia, takie jak wynagrodzenie, obowiązki, miejsce i czas pracy. Dzięki temu obie strony wiedzą, czego mogą od siebie oczekiwać, a Ty masz gwarancję ochrony swoich praw.

Praca na czarno, czyli bez umowy, wydaje się czasem łatwiejsza, ale w rzeczywistości jest bardzo ryzykowna. Nie daje Ci żadnej ochrony – nie masz prawa do wynagrodzenia w razie sporu, nie jesteś ubezpieczony, nie możesz udowodnić, że w ogóle pracowałeś. W przypadku wypadku przy pracy nie przysługuje Ci odszkodowanie, a brak umowy utrudnia zdobycie doświadczenia zawodowego, które możesz wpisać do CV.

Każdy pracodawca ma obowiązek zgłosić Cię do ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego. Dzięki temu masz prawo do opieki medycznej oraz świadczeń, jeśli zachorujesz lub ulegniesz wypadkowi. Dla Ciebie to bezpieczeństwo i pewność, że Twoja praca jest uznawana przez prawo.

Legalne zatrudnienie to także dowód na Twoją odpowiedzialność i dojrzałość. Pokazuje, że szanujesz zarówno swoją pracę, jak i czas oraz zasady innych. Zawsze domagaj się umowy i czytaj ją dokładnie przed podpisaniem – to najlepszy sposób, by zadbać o siebie.

UMOWA O PRACĘ, UMOWA ZLECENIE, UMOWA O DZIEŁO

Zanim podejmiesz pierwszą pracę, warto wiedzieć, że istnieje kilka rodzajów umów. Każda z nich daje inne prawa i obowiązki. Wybór odpowiedniej formy zatrudnienia ma duże znaczenie – wpływa na Twoje bezpieczeństwo, ubezpieczenie i wynagrodzenie.

UMOWA O PRACĘ

To najbardziej stabilna i bezpieczna forma zatrudnienia. Zawiera się ją na piśmie i określa takie elementy jak stanowisko, miejsce pracy, wynagrodzenie, wymiar czasu pracy i obowiązki. Dzięki niej jesteś chroniony przez Kodeks pracy. Masz prawo do płatnego urlopu, ubezpieczenia zdrowotnego, wynagrodzenia za czas choroby, a także ochrony w przypadku zwolnienia.

Umowa o pracę oznacza, że pracujesz pod kierownictwem pracodawcy, w określonym miejscu i czasie. To dobra forma dla osób, które szukają stabilności i długoterminowej współpracy.

UMOWA ZLECENIE

To forma współpracy uregulowana przez Kodeks cywilny. Nie jest to stosunek pracy, lecz umowa między dwiema stronami – zleceniodawcą i zleceniobiorcą. Na jej podstawie wykonujesz określone zadania, ale masz większą swobodę w organizowaniu pracy.

Nie masz prawa do płatnego urlopu, ale w wielu przypadkach przysługuje Ci ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Umowa zlecenie jest często stosowana przy krótkich zleceniach, stazach lub pracach dorywczych.

UMOWA O DZIEŁO

To umowa na wykonanie konkretnego zadania, które ma przynieść określony rezultat, czyli dzieło. Nie liczy się czas pracy, tylko efekt końcowy. Nie podlegasz ubezpieczeniom społecznym ani zdrowotnym, nie masz też prawa do urlopu czy wynagrodzenia chorobowego.

Ta forma umowy sprawdza się wtedy, gdy tworzysz coś konkretnego – projekt, grafikę, stronę internetową, nagranie czy tekst.

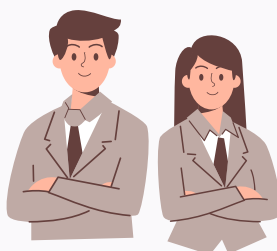

Każda z tych umów ma swoje zalety i ograniczenia. Zanim podpiszesz dokument, dokładnie go przeczytaj i upewnij się, że rozumiesz jego treść. Jeśli coś jest niejasne, poproś o wyjaśnienie lub poradę. Świadomy wybór formy zatrudnienia to pierwszy krok do bezpiecznej i uczciwej pracy.

Society

TWOJE PRAWA W PRACY (WYNAGRODZENIE, URLOP, BEZPIECZEŃSTWO)

Każdy pracownik, niezależnie od wieku i doświadczenia, ma określone prawa, które chronią go w miejscu pracy. Zostały one zapisane w Kodeksie pracy po to, by zapewnić uczciwe traktowanie, bezpieczeństwo i poszanowanie godności. Znajomość tych praw pozwala Ci świadomie podejmować decyzje i reagować, gdy ktoś je narusza.

PRAWO DO WYNAGRODZENIA

Za wykonaną pracę zawsze przysługuje Ci wynagrodzenie. To podstawowa zasada – praca musi być opłacona zgodnie z umową. Wysokość Twojego wynagrodzenia nie może być niższa niż płaca minimalna, która co roku jest ustalana przez rząd. W 2025 roku wynosi ona 4300 zł brutto miesięcznie (przykład poglądowy).

Pracodawca powinien wypłacać Ci pensję regularnie, co najmniej raz w miesiącu, w ustalonym dniu. Jeżeli pracujesz na umowie o pracę, otrzymujesz również wynagrodzenie za czas choroby i dni wolne od pracy.

Pamiętaj, że wynagrodzenie to nie tylko pensja zasadnicza. Może obejmować również premie, dodatki, nagrody i inne świadczenia. Zawsze żądaj potwierdzenia przelewu lub pokwitowania odbioru, a w razie opóźnień lub nieprawidłowości zgłoś sprawę do Państwowej Inspekcji Pracy.

PRAWO DO URLOPU I ODPOCZYNKU

Każdy pracownik potrzebuje czasu na regenerację. Dlatego prawo gwarantuje Ci urlop wypoczynkowy. W przypadku pierwszej pracy nabywasz prawo do urlopu stopniowo – co miesiąc przysługuje Ci 1/12 rocznego wymiaru, aż do osiągnięcia pełnego limitu. Po przepracowaniu roku masz prawo do 20 dni urlopu, a po kilku latach – do 26 dni.

Masz również prawo do przerw w ciągu dnia pracy. Jeśli Twój dzień pracy trwa co najmniej 6 godzin, przysługuje Ci 15 minut przerwy, wliczanej do czasu pracy. Poza tym pracodawca ma obowiązek zapewnić Ci dni wolne w wymiarze co najmniej 11 godzin na dobę i 35 godzin w tygodniu.

Prawo do odpoczynku to nie przywilej, lecz gwarancja Twojego zdrowia i bezpieczeństwa. Zmęczony pracownik częściej popełnia błędy i jest bardziej narażony na wypadki.

PRAWO DO BEZPIECZEŃSTWA I HIGIENY PRACY (BHP)

Każdy pracodawca musi zapewnić Ci bezpieczne i higieniczne warunki pracy. Oznacza to, że miejsce, w którym wykonujesz swoje obowiązki, musi być dobrze oświetlone, czyste i wyposażone w odpowiedni sprzęt ochronny. Zanim rozpoczniesz pracę, powinieneś odbyć szkolenie BHP i zapoznać się z zasadami postępowania w razie wypadku.

Masz prawo odmówić wykonania pracy, jeśli stwarza ona bezpośrednie zagrożenie dla Twojego zdrowia lub życia. Nie możesz ponosić z tego tytułu negatywnych konsekwencji. W przypadku wypadku przy pracy pracodawca jest zobowiązany zapewnić Ci pomoc medyczną, sporządzić dokumentację i zgłosić zdarzenie do odpowiednich instytucji.

Bezpieczeństwo w pracy dotyczy również sfery psychicznej. Masz prawo do poszanowania godności, wolności od przemocy, dyskryminacji i mobbingu. Każda forma zastraszania, obrazania czy nierównego traktowania jest naruszeniem prawa.

Znajomość swoich praw pozwala Ci nie tylko lepiej funkcjonować w miejscu pracy, ale też budować pewność siebie i poczucie własnej wartości. Praca to nie tylko obowiązki – to również współpraca, wzajemny szacunek i odpowiedzialność za siebie i innych.

JAK NAPISAĆ PIERWSZE CV I JAK PRZYGOTOWAĆ SIĘ NA ROZMOWĘ?

Pierwsze CV i rozmowa kwalifikacyjna to Twoja wizytówka na rynku pracy. Nawet jeśli nie masz jeszcze dużego doświadczenia zawodowego, możesz pokazać swoje umiejętności, zaangażowanie i gotowość do nauki. Warto przygotować się do tego z głową – tak, aby pracodawca zobaczył w Tobie osobę odpowiedzialną, ciekawą i pełną energii.

JAK NAPISAĆ SWOJE PIERWSZE CV?

CV (curriculum vitae) to krótki dokument, w którym przedstawiasz najważniejsze informacje o sobie. Dobrze przygotowane CV powinno być czytelne, estetyczne i maksymalnie na jednej stronie A4.

1. Dane osobowe

Na górze wpisz swoje imię i nazwisko, adres e-mail, numer telefonu oraz miejscowość. Jeśli chcesz, możesz dodać link do profilu zawodowego (np. LinkedIn). Unikaj nieprofesjonalnych adresów e-mail – najlepiej, jeśli zawierają Twoje imię i nazwisko.

2. Cel zawodowy lub krótkie podsumowanie

Napisz kilka zdań o sobie. Wyjaśnij, czego szukasz i dlaczego chcesz zdobyć doświadczenie. Przykład: jestem uczniem szkoły średniej, który chce zdobyć pierwsze doświadczenie zawodowe. Interesuję się marketingiem i nowymi technologiami. Cenię współpracę zespołową i chętnie uczę się nowych rzeczy.

3. Wykształcenie

Podaj nazwę szkoły, kierunek, lata nauki. Jeśli masz dobre wyniki, bierzesz udział w projektach lub kołach zainteresowań – warto to dodać.

4. Doświadczenie

Jeśli pracowałeś dorywczo, pomagałeś w organizacji wydarzeń, działałeś jako wolontariusz lub w samorządzie szkolnym – koniecznie to wpisz. To też doświadczenie! Przykład: Wolontariusz w projekcie „Paka dla łapek” – pomoc w zbiórkach i promocji wydarzenia.

5. Umiejętności

Wymień wszystko, co potrafisz: obsługa komputera, praca zespołowa, komunikatywność, języki obce, umiejętność organizacji.

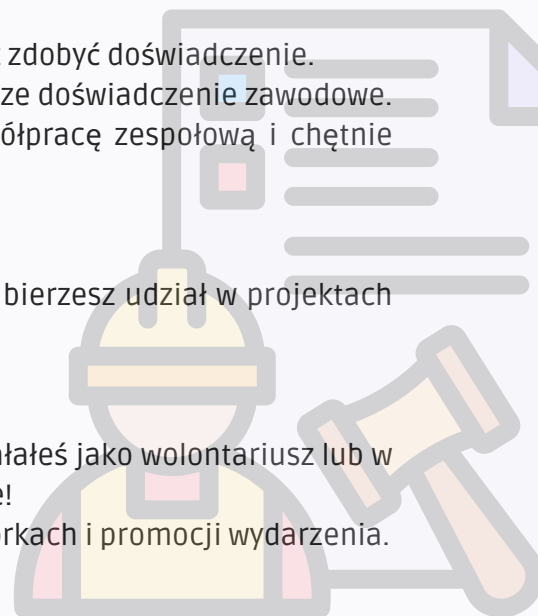
6. Zainteresowania

Wpisz, co naprawdę Cię pasjonuje – to pokazuje, że jesteś aktywny i masz szerokie horyzonty.

7. Zgoda na przetwarzanie danych

Na końcu dodaj:

„Wyrażam zgodę na przetwarzanie moich danych osobowych dla potrzeb niezbędnych do realizacji procesu rekrutacji.”

JAK PRZYGOTOWAĆ SIĘ DO ROZMOWY KWALIFIKACYJNEJ?

Rozmowa to moment, w którym możesz pokazać, że jesteś odpowiedzialny, zmotywowany i gotowy na wyzwania. Dobre przygotowanie zwiększa Twoje szanse.

1. Dowiedz się, gdzie aplikujesz

Sprawdź nazwę firmy, czym się zajmuje i jakie wartości promuje. Pokażesz, że naprawdę Ci zależy.

2. Przemyśl swoje odpowiedzi

Zastanów się, dlaczego chcesz tam pracować, jakie masz mocne strony i czego chciałbyś się nauczyć.

Przykładowe pytania:

- Co najbardziej Cię motywuje do pracy?
- Co możesz wnieść do zespołu?
- Jak radzisz sobie z trudnymi sytuacjami?

3. Ubierz się schludnie i punktualnie przyjdź na spotkanie

Nie musisz mieć garnituru, ale ważne, by wyglądać czysto i profesjonalnie. Lepiej być 10 minut wcześniej niż spóźnić się o minutę.

4. Bądź sobą

Nie udawaj kogoś, kim nie jesteś. Jeśli czegoś nie wiesz – powiedz, że chętnie się tego nauczysz. Pracodawcy cenią szczerłość i otwartość.

5. Zakończ rozmowę z uśmiechem

Podziękuj za spotkanie i możliwość rozmowy. To drobiazg, który zostawia dobre wrażenie.

Pamiętaj, że pierwsze CV i rozmowa to nie test, tylko okazja do nauki. Każde doświadczenie buduje Twoją pewność siebie i przygotowuje Cię do kolejnych etapów zawodowej drogi.

JAK PRZYGOTOWAĆ SIĘ DO ROZMOWY KWALIFIKACYJNEJ?

Rozmowa to moment, w którym możesz pokazać, że jesteś odpowiedzialny, zmotywowany i gotowy na wyzwania. Dobre przygotowanie zwiększa Twoje szanse.

1. Dowiedz się, gdzie aplikujesz

Sprawdź nazwę firmy, czym się zajmuje i jakie wartości promuje. Pokażesz, że naprawdę Ci zależy.

2. Przemyśl swoje odpowiedzi

Zastanów się, dlaczego chcesz tam pracować, jakie masz mocne strony i czego chciałbyś się nauczyć.

Przykładowe pytania:

- Co najbardziej Cię motywuje do pracy?
- Co możesz wnieść do zespołu?
- Jak radzisz sobie z trudnymi sytuacjami?

3. Ubierz się schludnie i punktualnie przyjdź na spotkanie

Nie musisz mieć garnituru, ale ważne, by wyglądać czysto i profesjonalnie. Lepiej być 10 minut wcześniej niż spóźnić się o minutę.

4. Bądź sobą

Nie udawaj kogoś, kim nie jesteś. Jeśli czegoś nie wiesz – powiedz, że chętnie się tego nauczysz. Pracodawcy cenią szczerłość i otwartość.

5. Zakończ rozmowę z uśmiechem

Podziękuj za spotkanie i możliwość rozmowy. To drobiazg, który zostawia dobre wrażenie.

Pamiętaj, że pierwsze CV i rozmowa to nie test, tylko okazja do nauki. Każde doświadczenie buduje Twoją pewność siebie i przygotowuje Cię do kolejnych etapów zawodowej drogi.

ĆWIECZENIE

Zaznacz Tak jeśli zdanie jest prawdziwe, Nie jeśli fałszywe.

Nr	Zdanie	Odpowiedź
1	Pracując bez umowy, jestem tak samo chroniony jak inni pracownicy.	
2	Umowa o pracę daje mi prawo do płatnego urlopu i ubezpieczenia.	
3	Wysokość wynagrodzenia zawsze powinna być zapisana w umowie.	
4	Umowa zlecenie to umowa, w której liczy się efekt, a nie czas pracy.	
5	Mogę odmówić wykonania pracy, jeśli jest niebezpieczna dla mojego zdrowia.	
6	Na rozmowie kwalifikacyjnej warto pokazać, że jestem otwarty na naukę.	
7	W CV nie muszę pisać o swoich zainteresowaniach, bo nie są istotne.	
8	Pracodawca ma obowiązek zgłosić mnie do ubezpieczenia.	

3. PRAWO KONSUMENCKIE – TWOJE PRAWA W SKLEPIE I INTERNECIE

Każdego dnia kupujesz różne produkty i korzystasz z usług – od szkolnych przekąsek i ubrań, po subskrypcje aplikacji, gry komputerowe i bilety na koncerty. W każdym z tych przypadków jesteś konsumentem, a więc osobą, która ma swoje prawa.

Prawo konsumenckie powstało po to, aby chronić Cię przed nieuczciwymi praktykami sprzedawców, wadliwymi produktami czy oszustwami. Dzięki niemu wiesz, co możesz zrobić, gdy produkt się zepsuje, zakupy w Internecie nie spełniają oczekiwań albo ktoś próbuje Cię wprowadzić w błąd.

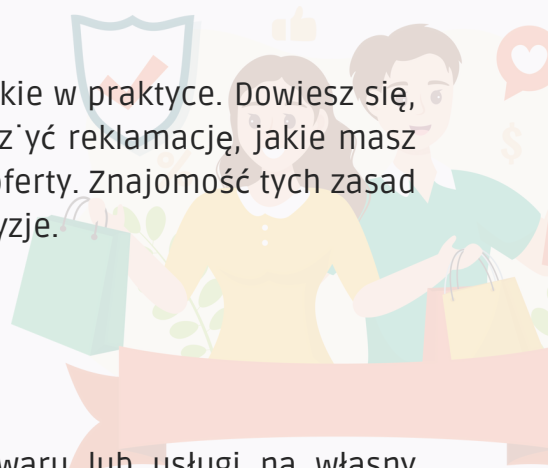
W tym rozdziale nauczysz się, jak działa prawo konsumenckie w praktyce. Dowiesz się, czym różni się rękojmia od gwarancji, jak prawidłowo złożyć reklamację, jakie masz prawa przy zakupach online i jak reagować na nieuczciwe oferty. Znajomość tych zasad pomoże Ci unikać problemów i podejmować świadome decyzje.

KIM JEST KONSUMENT?

Konsument to każda osoba, która dokonuje zakupu towaru lub usługi na własny użytek, a nie w celu odsprzedaży czy prowadzenia działalności gospodarczej. Mówiąc prościej: jeśli kupujesz coś dla siebie, dla rodziny, do szkoły czy hobby – działasz jako konsument.

Prawo konsumenckie ma na celu wyrównanie sił pomiędzy Tobą a sprzedawcą. Sklep czy firma ma zwykle większą wiedzę, doświadczenie i zasoby, dlatego prawo chroni Cię jako słabszą stronę umowy. Dzięki temu masz m.in. prawo do informacji o produkcie, prawo do bezpiecznych towarów, prawo do reklamacji oraz prawo do odstąpienia od umowy zawartej na odległość.

Bycie konsumentem oznacza nie tylko przywileje, ale i odpowiedzialność. Warto czytać regulaminy, paragony i umowy, sprawdzać opinie o sprzedawcy oraz świadomie podejmować decyzje zakupowe. Uczciwy konsument to taki, który zna swoje prawa, ale też respektuje zasady – np. nie nadużywa możliwości zwrotu i szanuje czas sprzedawcy.

CO ZROBIĆ, GDY PRODUKT JEST WADLIWY? (REKLAMACJA, RĘKOJMIA, GWARANCJA)

Każdemu może zdarzyć się sytuacja, że po zakupie okazuje się, iż produkt nie działa, jest uszkodzony lub niezgodny z opisem. W takiej chwili wielu konsumentów czuje bezradność, ale prawo jasno określa, jak możesz domagać się naprawy, wymiany lub zwrotu pieniędzy. Warto znać różnicę między reklamacją, rękojmią i gwarancją, aby skutecznie korzystać z przysługujących Ci uprawnień.

REKLAMACJA – TWÓJ PODSTAWOWY SPOSÓB OBRONY PRAW

Reklamacja to oficjalne zgłoszenie sprzedawcy, że zakupiony towar lub usługa mają wady, a Ty oczekujesz naprawy, wymiany, obniżenia ceny lub zwrotu pieniędzy. Składasz ją bezpośrednio tam, gdzie dokonałeś zakupu – w sklepie stacjonarnym lub internetowym.

Reklamację najlepiej złożyć na piśmie i zachować potwierdzenie jej przyjęcia. Sprzedawca ma 14 dni na odpowiedź – jeśli tego nie zrobi, uznaje się, że reklamacja została rozpatrzona pozytywnie.

Przykład:

Kupiłeś nowy plecak, który po tygodniu rozdarł się przy zamku. Zgłaszasz reklamację i prosisz o wymianę na nowy egzemplarz.

GWARANCJA – DOBROWOLNA OBIETNICA PRODUCENTA

Gwarancja to dodatkowa, dobrowolna forma ochrony oferowana przez producenta lub sprzedawcę. Warunki gwarancji są opisane w karcie gwarancyjnej lub na stronie internetowej producenta. To właśnie tam znajdziesz informacje o czasie jej trwania (zwykle 12 lub 24 miesiące) i o tym, co obejmuje – np. naprawę lub wymianę sprzętu.

RĘKOJMIA – TWOJE PRAWO WYNIKAJĄCE Z USTAWY

Rękojmia to ustawowe prawo, które przysługuje Ci zawsze, niezależnie od tego, czy produkt ma gwarancję. Obejmuje sytuacje, gdy towar jest wadliwy, niezgodny z umową lub nie działa tak, jak powinien. Rękojmia obowiązuje przez 2 lata od zakupu, a w przypadku rzeczy używanych – co najmniej rok (jeśli sprzedawca nie ustali inaczej).

Z rękojmi możesz domagać się:

- naprawy towaru,
- wymiany na nowy,
- obniżenia ceny,
- odstąpienia od umowy (czyli zwrotu pieniędzy), jeśli wada jest poważna.

Wybór należy do Ciebie, ale sprzedawca może zaproponować inne rozwiązanie, jeśli jest dla Ciebie korzystniejsze (np. szybką naprawę zamiast wymiany).

Przykład: Kupujesz buty, które po miesiącu pękają na podeszwie. Zgłaszasz reklamację z tytułu rękojmi, żądając wymiany.

JAK SKUTECZNIE ZŁOŻYĆ REKLAMACJĘ?

1. Przygotuj dowód zakupu – paragon, fakturę lub potwierdzenie przelewu.
2. Opisz wadę oraz swoje żądanie (np. naprawa, wymiana, zwrot pieniędzy).
3. Złóż reklamację osobiście, przez e-mail lub pocztą – zachowaj potwierdzenie.
4. Czekaj na odpowiedź – sprzedawca ma 14 dni na decyzję.

Wskazówka: Nie musisz być prawnikiem, by skutecznie bronić swoich praw. Wystarczy, że zachowasz spokój, będziesz działać na piśmie i powołasz się na odpowiednie przepisy (np. art. 556–576 Kodeksu cywilnego o rękojmi).

ZAKUPY ONLINE – BEZPIECZEŃSTWO I PRAWO DO ZWROTU

Zakupy przez Internet są szybkie i wygodne. Można kupić niemal wszystko – ubrania, elektronikę, bilety, a nawet jedzenie. Wystarczy kilka kliknięć. Jednak w sieci łatwo o pomyłkę lub oszustwo, dlatego warto znać swoje prawa jako konsumenta online.

PRAWO DO INFORMACJI

Zanim dokonasz zakupu, sprzedawca musi przekazać Ci jasne informacje o produkcie: jego cenę, opis, właściwości, koszty dostawy, dane kontaktowe firmy oraz zasady zwrotu. Jeśli czegoś brakuje, to sygnał ostrzegawczy. Uczciwy sklep zawsze publikuje regulamin, dane kontaktowe i politykę zwrotów.

Masz też prawo wiedzieć, kto jest sprzedawcą. Warto sprawdzić, czy to firma, osoba prywatna czy pośrednik, np. platforma sprzedażowa. Zawsze zapisuj potwierdzenie zakupu i korespondencję – to Twoje dowody w razie problemów.

PRAWO DO ODSTĄPIENIA OD UMOWY

Jednym z najważniejszych praw konsumenta w Internecie jest prawo do odstąpienia od umowy w ciągu 14 dni kalendarzowych od otrzymania towaru, bez podawania przyczyny. Wystarczy, że złożysz oświadczenie o odstąpieniu (np. przez e-mail lub formularz) i odeślesz produkt w terminie kolejnych 14 dni.

Sprzedawca ma obowiązek zwrócić Ci całą zapłaconą kwotę, w tym koszt dostawy. Ty pokrywasz jedynie koszt odesłania produktu, jeśli nie uzgodniono inaczej.

Pamiętaj: Niektóre produkty nie podlegają zwrotowi, np. artykuły szybko psujące się, produkty wykonane na zamówienie, bilety na wydarzenia z konkretną datą, odpakowane nagrania lub oprogramowanie.

Przykład: Zamawiasz bluzę online. Po otrzymaniu okazuje się, że nie pasuje. W ciągu 14 dni możesz odstąpić od umowy, wysyłając e-mail ze zgłoszeniem i odsyłając paczkę.

PRAWO DO REKLAMACJI W SKLEPACH INTERNETOWYCH

akupy online są objęte taką samą ochroną jak te w sklepie stacjonarnym. Jeśli produkt jest wadliwy, możesz złożyć reklamację z tytułu rękojmi. Masz na to 2 lata od daty zakupu.

Reklamację wysyłasz na adres e-mail sklepu lub przez formularz kontaktowy, dołączając opis wady i żądanie naprawy, wymiany, obniżenia ceny albo zwrotu pieniędzy.

Przykład: Kupujesz myszkę komputerową, która po tygodniu przestaje działać. Zgłaszasz reklamację mailowo, opisując wadę i prosząc o wymianę na nową.

BEZPIECZEŃSTWO ZAKUPÓW W SIECI

Aby kupować mądrze i bez ryzyka:

1. Sprawdzaj sprzedawcę – zwróć uwagę na dane firmy, opinie klientów i adres strony.
2. Uważaj na podejrzane oferty – zbyt niska cena lub brak możliwości kontaktu to sygnały ostrzegawcze.
3. Płać bezpiecznie – korzystaj z zaufanych systemów płatności, nie przelewaj pieniędzy „na konto prywatne”.
4. Zachowuj dowody zakupu – maile, potwierdzenia płatności i faktury mogą być potrzebne w razie reklamacji.
5. Chroń dane osobowe – nie podawaj więcej informacji, niż to konieczne.

Zakupy online mogą być szybkie, tanie i przyjemne, jeśli korzystasz z nich świadomie. Znajomość swoich praw i ostrożność w sieci to najlepszy sposób, aby uniknąć problemów i cieszyć się bezpiecznymi transakcjami.

OSZUSTWA W INTERNECIE I JAK ICH UNIKNAĆ

Internet daje ogromne możliwości, ale niesie też ryzyko. Każdego dnia pojawiają się nowe próby oszustw – od fałszywych sklepów po podejrzaną wiadomości. Znajomość najczęstszych zagrożeń pomoże Ci uniknąć strat finansowych i chronić swoje dane. Pamiętaj: ostrożność w sieci to Twoja tarcza ochronna.

NAJCZĘSTSZE RODZAJE OSZUSTW

Fałszywe sklepy internetowe

Wyglądają profesjonalnie, mają atrakcyjne ceny i zdjęcia produktów, ale po zapłacie paczka nigdy nie dociera. Sprawdzaj, czy strona ma pełne dane firmy, regulamin i opinie klientów. Jeśli adres sklepu wygląda dziwnie, a płatność odbywa się tylko na prywatne konto – to sygnał ostrzegawczy.

Phishing – wyłudzanie danych

To oszustwo, w którym ktoś podszywa się pod znane instytucje (np. bank, firmę kurierską, serwis społecznościowy) i prosi Cię o podanie danych lub kliknięcie w link. Fałszywe wiadomości mogą przyjść przez e-mail, SMS lub komunikator. Nigdy nie wpisuj loginów ani haseł po kliknięciu w podejrzany link.

Fałszywe ogłoszenia i oferty pracy

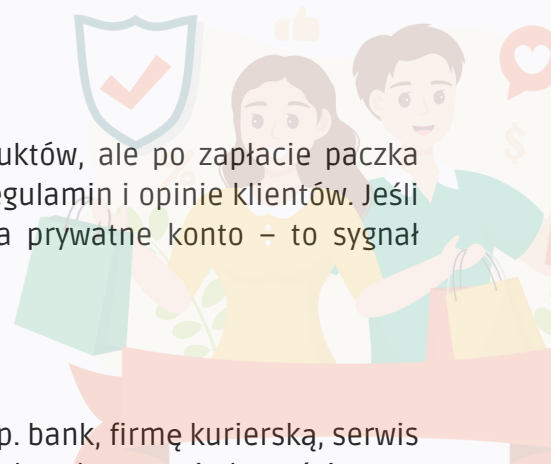
Nieuczciwe firmy mogą obiecywać szybki zysk, prosząc o opłaty „rekrutacyjne” lub dostęp do konta. Prawdziwy pracodawca nigdy nie żąda zapłaty za rozmowę o pracę ani przesyłania skanów dokumentów przez przypadkowe formularze.

Oszustwa na portalach aukcyjnych

Niektórzy sprzedawcy wystawiają fikcyjne produkty lub wysyłają towary o niższej wartości. Wybieraj platformy z programem ochrony kupujących i korzystaj z płatności bezpośrednio przez serwis, a nie przelewów na konto prywatne.

Fałszywe inwestycje i promocje

Oferty typu „zainwestuj 100 zł i zarób 1000 zł w tydzień” to klasyczne oszustwa. Nikt nie gwarantuje tak dużych zysków bez ryzyka. Uważaj na linki z mediów społecznościowych i „ekspertów” oferujących szybkie pieniądze.

JAK ROZPOZNAĆ PODEJRZANE DZIAŁANIA?

- Oferta jest zbyt atrakcyjna, by była prawdziwa.
- Sprzedawca unika kontaktu lub nie podaje danych firmy.
- Link w wiadomości wygląda dziwnie (np. zawiera literówki lub inne domeny).
- Ktoś prosi Cię o hasło, login, dane karty lub PESEL.
- Strona nie ma zabezpieczenia „https” (zielona kłódka przy adresie).

CO ZROBIĆ, GDY PADNIESZ OFIARĄ OSZUSTWA?

1. Nie panikuj, ale działaj szybko.
2. Zrób zrzuty ekranu, zapisz wiadomości i potwierdzenia przelewów.
3. Zgłoś sprawę do banku.
4. Jeśli podałeś dane karty lub zrobiłeś przelew, poinformuj bank o podejrzeniu oszustwa.
5. Poinformuj policję.
6. Zgłoszenie możesz złożyć w najbliższej komendzie lub przez stronę [cyber-świadomi.pl](https://cyber-swiadomi.pl).
7. Zmień hasła.
8. Jeśli gdzieś podałeś dane logowania, zmień je natychmiast we wszystkich serwisach.
9. Poinformuj innych.
10. Ostrzeż znajomych lub zgłoś fałszywe konto, żeby pomóc innym uniknąć błędu.

ZASADA 3 RAZY „S” – SPRAWDŹ, SPYTAJ, SŁUCHAJ INTUICJI

- Sprawdź źródło, dane firmy i opinie.
- Spytaj kogoś zaufanego, jeśli masz wątpliwości.
- Słuchaj intuicji – jeśli coś wydaje się podejrzane, lepiej zrezygnować.

Internet może być bezpieczny, jeśli wiesz, jak z niego korzystać. Każdy świadomy użytkownik przyczynia się do tego, że sieć staje się lepszym miejscem. Zaufaj rozsądkowi – to najlepsze zabezpieczenie, jakie masz.

4. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ – JAK DZIAŁA FIRMA

Przedsiębiorczość to nie tylko zakładanie firm i prowadzenie biznesu. To przede wszystkim sposób myślenia i działania, który pomaga Ci odnaleźć się w szybko zmieniającym świecie. Bycie przedsiębiorczym oznacza umiejętność dostrzegania szans, rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji i brania odpowiedzialności za swoje pomysły.

Każdy może być przedsiębiorczy – w szkole, w domu, w organizacji społecznej czy w przyszłej pracy. To postawa, która łączy odwagę, kreatywność i rozsądek. W tym rozdziale dowiesz się, jak działa firma, jakie są etapy tworzenia własnego pomysłu biznesowego oraz jak planować, by Twoje działania przynosiły efekty.

Poznasz także podstawowe pojęcia, takie jak kapitał, zysk, koszty czy podatki, oraz nauczysz się, jak zarządzać własnymi zasobami. Bo przedsiębiorczość to nie magia – to zestaw umiejętności, które możesz rozwijać każdego dnia.

CO TO ZNACZY BYĆ PRZEDSIĘBIORCZYM?

Być przedsiębiorczym to znaczy działać z inicjatywą, odwagą i odpowiedzialnością. Przedsiębiorcza osoba nie czeka, aż coś się wydarzy – sama tworzy okazje, potrafi planować i nie boi się wyzwań. Szuka rozwiązań zamiast narzekać, uczy się na błędach i potrafi przekuć pomysł w konkretne działanie.

Przedsiębiorczość to także umiejętność myślenia praktycznego – dostrzegania potrzeb innych ludzi i odpowiadania na nie. Każdy biznes, projekt społeczny czy inicjatywa zaczyna się od prostego pytania: „Co mogę zrobić lepiej, szybciej lub mądrzej, żeby komuś pomóc lub coś ulepszyć?”

Bycie przedsiębiorczym to nie tylko talent do zarabiania pieniędzy. To także zdolność do zarządzania sobą – swoim czasem, energią, wiedzą i emocjami. Przedsiębiorcza osoba potrafi wyznaczać cele, planować kroki i działać konsekwentnie.

Przykłady postaw przedsiębiorczych:

- organizujesz szkolne wydarzenie i szukasz sponsorów,
- zakładasz szkolny sklepik lub gazetkę,
- prowadzisz akcję charytatywną lub ekologiczny projekt,
- tworzysz kanał w mediach społecznościowych, który uczy lub inspiruje innych.

Zastanów się:

- Jakie problemy w Twojej szkole, mieście lub otoczeniu i chciałbyś je rozwiązać?
- Co potrafisz robić dobrze i jak możesz to wykorzystać, by stworzyć coś wartościowego?
- Co Cię motywuje do działania?

POMYSŁY, PLAN I DZIAŁANIE – JAK RODZI SIĘ FIRMA

Każda firma zaczyna się od pomysłu. Nie musi to być od razu wielki biznes – wystarczy jedno spostrzeżenie, że coś można zrobić lepiej, taniej albo w ciekawszy sposób. Przedsiębiorca to ktoś, kto potrafi zauważyć potrzebę i zamienić ją w działanie.

Ale sam pomysł to dopiero początek. Aby przedsięwzięcie się udało, potrzebny jest plan. Plan to mapa, która pokazuje, jak dotrzeć od marzenia do celu. Pomaga uporządkować myśli, zaplanować koszty, określić, dla kogo jest Twój produkt lub usługa, i jak chcesz go promować.

Krok 1: Znajdź pomysł

Pomyśl, co Cię interesuje, co potrafisz robić i jakie problemy możesz rozwiązać. Najlepsze pomysły często biorą się z codzienności.

Przykłady:

- Twoi znajomi mają problem z nauką języków – możesz stworzyć prosty e-book lub aplikację z fiszkami.
- W okolicy nie ma miejsca dla młodzieży – możesz zorganizować małą kawiarnię z planszówkami.
- W Twojej szkole brakuje zdrowych przekąsek – możesz wprowadzić własną ofertę.

Zadaj sobie pytania:

- Jaką potrzebę spełni mój pomysł?
- Dla kogo jest przeznaczony?
- Co wyróżni go na tle innych?

Krok 2: Zrób prosty plan działania

Dobry plan to nie musi być skomplikowany biznesplan. Wystarczy, że odpowiesz na kilka kluczowych pytań:

1. Co chcesz zrobić? – krótki opis Twojego pomysłu.
2. Dla kogo? – określ grupę odbiorców.
3. Jak? – w jaki sposób chcesz zrealizować swój pomysł?
4. Ile to będzie kosztować? – jakie są Twoje zasoby i potrzeby finansowe?
5. Kiedy? – wyznacz etapy i terminy działań.

Przykład mini-planu:

Pomysł: sprzedaż ekologicznych świec sojowych.

Dla kogo: młodzież i studenci, którzy lubią estetykę i dbają o środowisko.

Jak: tworzę świece ręcznie, promuję w social mediach, sprzedaję online.

Koszty: zakup wosku, słoiczeków, etykiet, reklama w sieci.

Start: w ciągu 3 miesięcy od przygotowania pierwszej kolekcji.

Krok 3: Działaj małymi krokami

Nie musisz od razu zakładać firmy. Możesz zacząć od testowania pomysłu – wśród znajomych, w szkole, na lokalnym wydarzeniu. Obserwuj, co się sprawdza, słuchaj opinii i ulepszaj swój projekt.

Pamiętaj, że każdy przedsiębiorca popełnia błędy – to naturalna część nauki. Najważniejsze to wyciągać wnioski i iść dalej.

Krok 4: Zorganizuj wsparcie

Nie musisz działać sam. Warto poszukać ludzi, którzy mają podobne cele – kolegów, nauczycieli, mentorów, lokalne organizacje młodzieżowe czy fundacje wspierające młodych przedsiębiorców. Współpraca to klucz do rozwoju.

Zapamiętaj:

Pomysł to iskra, plan to mapa, a działanie to siła, która prowadzi Cię do celu.

Każdy pomysł, nawet najmniejszy, może się rozwinąć w coś dużego, jeśli połączysz pasję z planem i konsekwencją. Przedsiębiorczość to proces – uczysz się, eksperymentujesz i rozwijasz z każdym krokiem.

Z CZEGO SKŁADA SIĘ FIRMA – PODSTAWOWE POJĘCIA (PRZYCHÓD, KOSZT, ZYSK, PODATEK)

Aby firma mogła działać, musi zarządzać pieniędzmi. Każde przedsiębiorstwo – niezależnie od wielkości – opiera się na prostym mechanizmie: zarabia, ponosi koszty i płaci podatki. Zrozumienie tych pojęć to pierwszy krok do odpowiedzialnego planowania i prowadzenia własnej działalności.

PRZYCHÓD – TO, CO FIRMA OBRACA

Przychód to wszystko, co firma otrzymuje od klientów za sprzedane produkty lub usługi. Jeśli sprzedajesz jedną świecę za 50 zł, Twój przychód wynosi 50 zł. Jeśli sprzedasz ich dziesięć – 500 zł.

Przychód to jeszcze nie zysk, bo z tych pieniędzy trzeba opłacić wiele rzeczy: materiały, transport, reklamy, prąd, podatki.

Przykład: Sprzedajesz własnoręcznie robione bransoletki.
Każda kosztuje 20 zł, sprzedałeś 15 sztuk → przychód = 300 zł.

KOSZT – TO, CO FIRMA WYDAJE

Koszty to wszystkie wydatki potrzebne do prowadzenia działalności. Należą do nich m.in. zakup materiałów, opakowań, narzędzi, wynajem lokalu, reklama, transport czy podatki.

Jeśli Twój przychód to 300 zł, a na materiały i wysyłkę wydałeś 120 zł, to Twój koszt wynosi 120 zł.

Przykład: Kupujesz koraliki i sznurki za 80 zł, wysyłasz paczki za 40 zł.
Koszt całkowity = 120 zł.

ZYSK – TO, CO ZOSTAJE PO ODJĘCIU KOSZTÓW

Zysk to różnica między przychodem a kosztami. Jeśli sprzedasz produkty za 300 zł, a koszty wyniosą 120 zł, Twój zysk to 180 zł.

To właśnie zysk pozwala rozwijać firmę – inwestować w nowe pomysły, reklamę, lepsze materiały czy większą produkcję.

Wzór:

$\text{Zysk} = \text{Przychód} - \text{Koszt}$

PODATEK – CZĘŚĆ, KTÓRĄ ODDAJESZ PAŃSTWU

Każdy przedsiębiorca ma obowiązek płacić podatki. To pieniądze, które trafiają do budżetu państwa i służą finansowaniu szkół, szpitali, dróg i innych wspólnych potrzeb. Najczęściej spotykane podatki w firmie to:

- PIT – podatek dochodowy od osób fizycznych,
- CIT – podatek od osób prawnych (spółki),
- VAT – podatek od towarów i usług (dodawany do ceny produktu).

Na początku działalności wiele osób wybiera tzw. ryczałt – prostą formę opodatkowania, w której płacisz procent od przychodu, bez skomplikowanych wyliczeń.

ZYSK – TO, CO ZOSTAJE PO ODJĘCIU KOSZTÓW

Zysk to różnica między przychodem a kosztami. Jeśli sprzedasz produkty za 300 zł, a koszty wyniosą 120 zł, Twój zysk to 180 zł.

To właśnie zysk pozwala rozwijać firmę – inwestować w nowe pomysły, reklamę, lepsze materiały czy większą produkcję.

Wzór:

$\text{Zysk} = \text{Przychód} - \text{Koszt}$

PODATEK – CZĘŚĆ, KTÓRĄ ODDAJESZ PAŃSTWU

Każdy przedsiębiorca ma obowiązek płacić podatki. To pieniądze, które trafiają do budżetu państwa i służą finansowaniu szkół, szpitali, dróg i innych wspólnych potrzeb. Najczęściej spotykane podatki w firmie to:

- PIT – podatek dochodowy od osób fizycznych,
- CIT – podatek od osób prawnych (spółki),
- VAT – podatek od towarów i usług (dodawany do ceny produktu).

Na początku działalności wiele osób wybiera tzw. ryczałt – prostą formę opodatkowania, w której płacisz procent od przychodu, bez skomplikowanych wyliczeń.

Zrozumienie tych czterech pojęć to podstawa każdej działalności. Dzięki nim wiesz, czy firma naprawdę zarabia, czy tylko obraca pieniędzmi. Świadomy przedsiębiorca liczy, planuje i analizuje, zanim podejmie decyzję.

JAK ZAŁOŻYĆ FIRMĘ KROK PO KROKU

Założenie firmy może wydawać się trudne, ale w rzeczywistości to proces, który można przejść spokojnie i krok po kroku. Dzięki nowoczesnym narzędziom większość formalności załatwisz przez Internet, bez wizyt w urzędach. Warto jednak wiedzieć, co dokładnie trzeba zrobić, zanim rozpocznesz działalność.

Krok 1. Znajdź pomysł i cel

Każda firma zaczyna się od pomysłu. Zastanów się, co chcesz robić i dla kogo. Czy to produkt, usługa, sklep internetowy, a może działalność artystyczna? Dobrze, jeśli Twój pomysł wynika z pasji i odpowiada na realne potrzeby ludzi.

Zapisz krótko:

- co oferujesz,
- kto będzie Twoim klientem,
- co Cię wyróżnia.

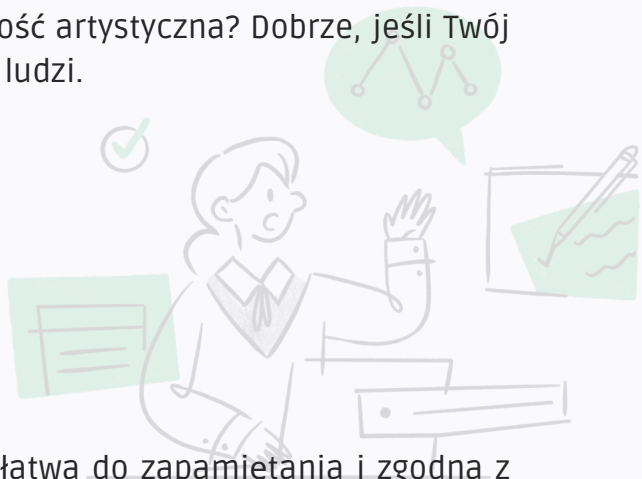
To będzie podstawa Twojej przyszłej oferty.

Krok 2. Wybierz nazwę i formę działalności

Twoja firma potrzebuje nazwy, która będzie prosta, łatwa do zapamiętania i zgodna z zasadami prawa (nie może powielać cudzych znaków towarowych).

Następnie wybierasz formę działalności. Najprostsza to jednoosobowa działalność gospodarcza (JDG) – idealna na start. Możesz ją założyć nawet w jeden dzień, całkowicie online.

Jeśli planujesz współpracować z innymi, warto rozważyć spółkę cywilną lub spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o.o.), ale to już bardziej rozbudowane rozwiązania.

Krok 3. Zarejestruj działalność w CEIDG

Wszystkie jednoosobowe działalności rejestruje się w systemie CEIDG (Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej).

Rejestracja jest bezpłatna i odbywa się na stronie www.ceidg.gov.pl.

W formularzu wpisujesz:

- dane osobowe,
- nazwę firmy,
- adres,
- opis działalności (kody PKD),
- datę rozpoczęcia działalności,
- formę opodatkowania.

Po wysłaniu wniosku Twoja firma zostaje zarejestrowana, a Ty otrzymujesz numer NIP i REGON.

Krok 4. Wybierz sposób rozliczania i płacenia podatków

Każdy przedsiębiorca płaci podatki – ale może wybrać formę opodatkowania, która najbardziej mu odpowiada.

Najczęstsze opcje dla początkujących:

- Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych – płacisz stały procent od przychodu (np. 8,5%).
- Podatek liniowy (19%) – jedna stawka niezależnie od dochodu.
- Skala podatkowa (12% i 32%) – podatek rośnie wraz z dochodem.

Na starcie najlepiej poradzić się księgowego lub skorzystać z darmowych konsultacji w urzędzie skarbowym.

Krok 5. Zadbaj o ubezpieczenie i formalności

Po rejestracji działalności automatycznie trafiasz do ZUS. W ciągu 7 dni od rozpoczęcia działalności musisz zgłosić się do ubezpieczeń (emerytalnego, zdrowotnego, chorobowego).

Na szczęście młodzi przedsiębiorcy mają kilka ulg na start:

- Ulgą na start (6 miesięcy) – przez pół roku płacisz tylko składkę zdrowotną.
- Preferencyjny ZUS (24 miesiące) – niższe składki przez kolejne 2 lata.

Dzięki temu pierwsze lata działalności są znacznie tańsze.

Krok 6. Zacznij działać!

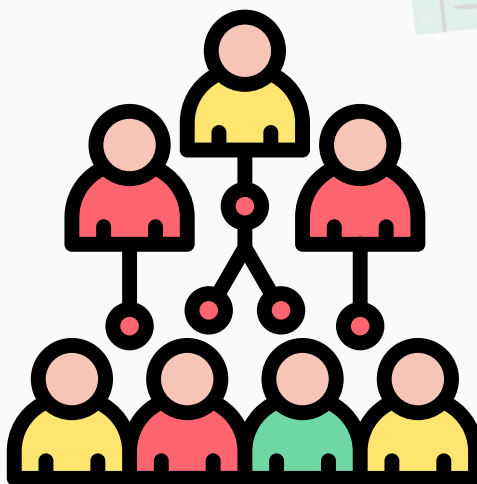
Gdy masz już zarejestrowaną działalność, możesz:

- wystawiać faktury,
- zawierać umowy,
- prowadzić media społecznościowe swojej marki,
- rozwijać ofertę i promować swoje produkty lub usługi.

Pamiętaj, że prowadzenie firmy to ciągła nauka. Obserwuj rynek, ucz się od innych, pytaj, testuj i nie bój się popełniać błędów. Każde doświadczenie jest krokiem do przodu.

Założenie firmy to proces, który składa się z kilku prostych etapów:
Pomysł → Nazwa → Rejestracja → Podatki → Ubezpieczenie → Działanie
Każdy z tych kroków możesz przejść spokojnie, a wiele z nich wykonasz online. Najważniejsze, by mieć cel i konsekwentnie go realizować.

Society

JAK PROMOWAĆ SWÓJ POMYSŁ – PODSTAWY MARKETINGU DLA MŁODYCH

Nawet najlepszy pomysł nie odniesie sukcesu, jeśli nikt się o nim nie dowie. Dlatego tak ważna jest promocja – czyli sposób, w jaki mówisz światu o tym, co robisz, i przekonujesz ludzi, że warto Ci zaufać. Marketing to nie tylko reklama. To sztuka opowiadania historii, budowania relacji i odpowiadania na potrzeby klientów.

Dobra promocja nie wymaga wielkich pieniędzy. Wystarczy pomysł, autentyczność i odrobina kreatywności.

ZACZNIJ OD „DLACZEGO”

Zanim zaczniesz promować swój pomysł, zastanów się, dlaczego to robisz.

- Dlaczego warto, żeby inni się o tym dowiedzieli?
- Co chcesz dać ludziom – produkt, pomoc, inspirację, emocje?
- Jak chcesz, by czuli się po kontakcie z Twoją marką?

Odpowiedzi na te pytania pomogą Ci stworzyć spójny przekaz. Ludzie chętniej wspierają tych, którzy wiedzą, po co działają.

Zdefiniuj swoich odbiorców

Nie każdy musi być Twoim klientem. Lepiej dotrzeć do tych, którzy naprawdę potrzebują tego, co oferujesz. Zastanów się:

- Kto skorzysta z mojego pomysłu?
- Ile mają lat?
- Gdzie spędzają czas – online czy offline?
- Co lubią, czego szukają, jakich problemów chcą uniknąć?

Im lepiej poznasz swoją grupę, tym łatwiej stworzysz przekaz, który naprawdę do nich trafi.

ZBUDUJ MARKĘ OSOBISTĄ LUB FIRMOWĄ

Twoja marka to nie tylko logo i nazwa. To sposób, w jaki ludzie Cię postrzegają. Marka buduje się poprzez:

- styl komunikacji (czy mówisz poważnie, na luzie, z humorem),
- wizualną spójność (kolory, czcionki, grafiki),
- wartości, które pokazujesz (np. ekologia, rzetelność, pasja).

Bądź autentyczny. Lepiej być prawdziwym niż perfekcyjnym. Ludzie szybciej zaufają osobie, która działa z sercem, niż tej, która tylko udaje profesjonalizm.

WYKORZYSTAJ MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE

Social media to potężne narzędzie. Dzięki nim możesz dotrzeć do setek osób bez dużych kosztów. Wybierz platformy, które najbardziej pasują do Twojego pomysłu:

- Instagram – świetny do wizualnych projektów (produkty, lifestyle, edukacja),
- TikTok – idealny do krótkich filmów, porad, kulis działania,
- Facebook – do budowania społeczności i wydarzeń,
- LinkedIn – dla projektów edukacyjnych i biznesowych.

Publikuj regularnie, pokazuj kulisy swojej pracy, opowiadaj historie, zadawaj pytania i angażuj odbiorców. Pamiętaj, że marketing to rozmowa, a nie monolog.

PROMUJ PRZEZ WARTOŚĆ, NIE PRZEZ NACHALNOŚĆ

Najlepsza reklama to taka, która niesie wartość. Ucz, inspiruj, pomagaj. Dziel się wiedzą, ciekawostkami, historiami i emocjami. Gdy ludzie zobaczą, że robisz coś pożytecznego, sami będą chcieli Cię wspierać i polecać dalej.

Przykład: Zamiast pisać „Kup moją świecę!”, pokaz, jak ją robisz, opowiedz, skąd bierzesz składniki i dlaczego Twoje produkty są wyjątkowe.

MÓW JĘZYKIEM KORZYŚCI

- Zamiast skupiać się na tym, co robisz, pokaz', co z tego ma Twój klient.
- Nie „sprzedaję bransoletek”, tylko „pomagam wyrazić styl i pewność siebie”.
- Nie „prowadzę zajęcia”, tylko „pokazuję, jak rozwijać talenty i pasje”.
- Ludzie nie kupują produktów – kupują emocje, doświadczenia i rozwiązania problemów.

BĄDŹ KONSEKWENTNY I CIERPLIWY

Budowanie rozpoznawalności wymaga czasu. Nie zniechęcaj się, jeśli pierwsze posty mają mało polubień. Ważne, żebyś był regularny, wiarygodny i spójny. Każdy post, rozmowa i spotkanie to cegiełka w Twojej marce.

Promocja to nie tylko reklama. To opowieść o Tobie, Twoich wartościach i Twoim pomysle. Jeśli będziesz szczery, ciekawy i pomocny – ludzie sami Cię znajdą.

JAK ZARZĄDZAĆ SWOIM BUDŻETEM – FINANSE W PRAKTYCE DLA MŁODYCH

Zarządzanie pieniędzmi to jedna z najważniejszych umiejętności życiowych. Bez względu na to, czy prowadzisz firmę, uczysz się, czy dopiero zaczynasz pierwszą pracę – warto wiedzieć, jak planować wydatki, odkładać oszczędności i mądrze korzystać z tego, co masz.

Budżet to nic innego jak plan Twoich finansów. Dzięki niemu wiesz, skąd pochodzą Twoje pieniądze i na co je wydajesz. Pozwala Ci to podejmować decyzje z głową – zamiast działać impulsywnie.

DLACZEGO WARTO PLANOWAĆ BUDŻET?

Bez planu łatwo stracić kontrolę. Kiedy nie wiesz, ile wydajesz i na co, możesz szybko wpaść w spiralę drobnych, niepotrzebnych kosztów. Nawet niewielkie sumy wydawane regularnie – na kawy, fast foody czy gry – z czasem stają się dużym obciążeniem.

- Planowanie budżetu:
- daje Ci poczucie bezpieczeństwa,
- pozwala odkładać na cele,
- uczy odpowiedzialności,
- pomaga unikać długów.
- To trochę jak mapa – pokazuje, gdzie jesteś i dokąd zmierzasz.

JAK STWORZYĆ WŁASNY BUDŻET KROK PO KROKU

1. Policz swoje przychody

Zapisz, skąd masz pieniądze: kieszonkowe, wynagrodzenie z pracy, stypendium, sprzedaż rękodzieła, dodatkowe zlecenia. To Twój przychód miesięczny.

2. Zapisz wszystkie wydatki

Podziel je na kategorie:

- Stałe (np. bilety, subskrypcje, rachunki, telefon)
- Zmienne (np. jedzenie, rozrywka, zakupy)
- Niespodziewane (np. prezent, naprawa sprzętu)

Świadomość, gdzie uciekają Twoje pieniądze, to pierwszy krok do zmian.

3. Ustal cel finansowy

Oszczędzanie ma sens tylko wtedy, gdy wiesz, na co odkładasz. Może to być nowy laptop, kurs, wakacje, a może własny biznes. Jasny cel motywuje do systematyczności.

4. Zastosuj zasadę 50/30/20

To prosta metoda dzielenia pieniędzy:

- 50% – potrzeby (jedzenie, bilety, rachunki),
- 30% – przyjemności (rozrywka, hobby),
- 20% – oszczędności (konto, skarbonka, inwestycje).

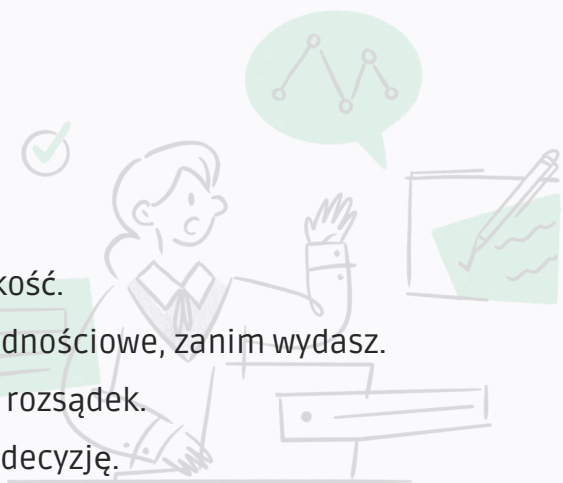
Dzięki temu masz wszystko pod kontrolą i rozwijasz nawyk odkładania.

5. Kontroluj i analizuj

Na koniec miesiąca sprawdź, co się udało, a co może na poprawić. Jeśli wydajesz za dużo w jednej kategorii, poszukaj oszczędności gdzie indziej.

JAK MĄDRZE OSZCZĘDZAĆ?

- Zaczynaj od małych kwot. Liczy się regularność, nie wysokość.
- Odkładaj automatycznie. Ustal przelew na konto oszczędnościowe, zanim wydasz.
- Szukaj promocji i porównuj ceny. To nie skąpstwo, tylko rozsądek.
- Unikaj impulsywnych zakupów. Daj sobie 24 godziny na decyzję.
- Ustal priorytety. Nie musisz mieć wszystkiego naraz.

PIERWSZE KROKI W INWESTOWANIU

Gdy już masz oszczędności, możesz pomyśleć o inwestowaniu, czyli pomnażaniu pieniędzy. Zanim jednak to zrobisz, poznaj podstawy i pamiętaj o zasadzie:

Nie inwestuj w to, czego nie rozumiesz.

Na start możesz rozważyć:

- lokaty bankowe,
- obligacje skarbowe,
- fundusze edukacyjne,
- mikroinwestycje lub konta oszczędnościowe.

Zawsze sprawdzaj źródła i uważaj na oferty „zysk bez ryzyka”.

JAK MĄDRZE OSZCZĘDZAĆ?

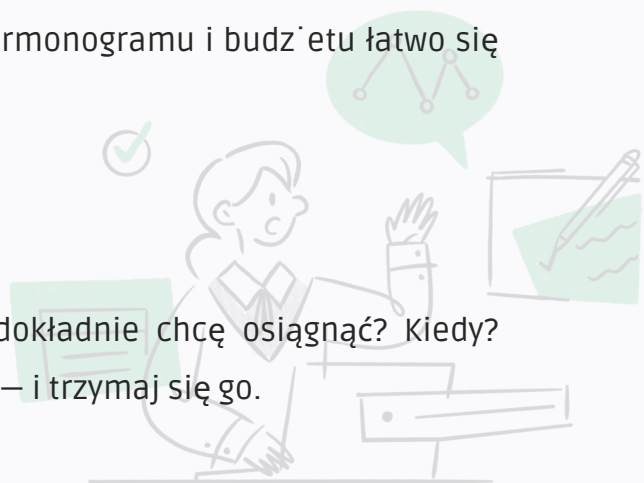
Każdy, kto zaczyna swoją przygodę z przedsiębiorczością, popełnia błędy. To zupełnie naturalne – porażki to część procesu nauki. Jednak wiele z nich można przewidzieć i uniknąć, jeśli wiesz, na co zwracać uwagę. Poniżej znajdziesz najczęstsze błędy, które popełniają początkujący, oraz wskazówki, jak działać mądrzej.

1. Brak planu działania

Wielu młodych przedsiębiorców zaczyna z entuzjazmem, ale bez konkretnego planu. Pomysł to dopiero początek. Bez określonego celu, harmonogramu i budżetu łatwo się zgubić.

Jak tego uniknąć?

Zanim zaczniesz, odpowiedz sobie na pytania: Co dokładnie chcę osiągnąć? Kiedy? Jakimi środkami? Zrób prosty plan – nawet w zeszycie – i trzymaj się go.

2. Chęć zrobienia wszystkiego samemu

Początkujący często chcą kontrolować każdy szczegół i robić wszystko samodzielnie – od sprzedaży po marketing. To prowadzi do zmęczenia i chaosu.

Jak tego uniknąć?

Deleguj zadania. Poproś o pomoc znajomych, rodzinę lub wolontariuszy. Współpraca daje świeże pomysły i pozwala skupić się na tym, co naprawdę ważne.

3. Brak znajomości rynku

Niektórzy zaczynają działać bez sprawdzenia, czy ktoś w ogóle potrzebuje ich produktu. Skutek? Brak klientów i szybka frustracja.

Jak tego uniknąć?

Zrób mini-badanie rynku. Porozmawiaj z potencjalnymi odbiorcami, zapytaj ich o potrzeby, pokaz´ prototyp lub ankietę. Lepiej poprawić pomysł wcześniej niż po porażce.

4. Złe zarządzanie finansami

Brak notowania wydatków, wydawanie wszystkiego na start, brak rezerwy – to częste problemy. Pieniądze szybko się kończą, a firma nie ma za co działać.

Jak tego uniknąć?

Zaplanuj budżet i trzymaj się go. Oddziel pieniądze prywatne od firmowych. Zawsze miej poduszkę finansową – choćby małą – na niespodziewane wydatki.

5. Brak promocji

Niektórzy myślą, że wystarczy dobry produkt. Niestety, bez promocji nikt się o nim nie dowie.

Jak tego uniknąć?

Bądź aktywny w mediach społecznościowych, pokazuj kulisy swojej pracy, opowiadaj o tym, co robisz. Autentyczność działa lepiej niż reklama za miliony.

6. Strach przed porażką

Lęk przed błędami często blokuje przed działaniem. Tymczasem każda porażka to lekcja, która uczy więcej niż teoria.

Jak tego uniknąć?

Traktuj błędy jak eksperymenty. Zastanów się: „Czego się z tego nauczyłem?” i idź dalej. Niepowodzenie to nie koniec, tylko krok naprzód.

7. Brak cierpliwości

Nie wszystko przychodzi od razu. Sukces wymaga czasu, systematyczności i konsekwencji. Wiele firm upada nie dlatego, że miały zły pomysł, ale dlatego, że ich twórcy się poddali zbyt szybko.

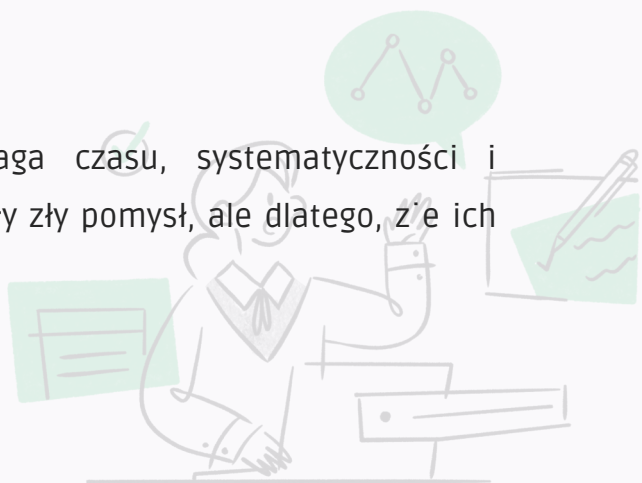
Jak tego uniknąć?

Wyznacz małe cele i świętuj każdy postęp. Pamiętaj, że wielkie rzeczy powstają z małych kroków.

Podsumowanie: Każdy błąd to doświadczenie, które Cię uczy. Najważniejsze to:

- planować,
- słuchać innych,
- liczyć koszty,
- promować z pasją,
- i nie bać się próbować.

Bycie przedsiębiorczym to droga pełna wyzwań, ale też ogromnych satysfakcji. Każda lekcja, nawet ta trudna, przybliży Cię do sukcesu.

PODSUMOWANIE

Za Tobą podróż przez świat prawa, przedsiębiorczości i odpowiedzialności. W trakcie tej drogi poznałeś swoje prawa i obowiązki, dowiedziałeś się, jak funkcjonuje rynek pracy, jak bronić się przed nieuczciwymi praktykami i jak krok po kroku budować własne projekty.

Wiesz już, że prawo nie jest suchym zbiorem przepisów, lecz narzędziem, które chroni i daje wolność. Pomaga Ci działać bezpiecznie – w szkole, w Internecie, w pracy i w codziennych relacjach. Poznałeś instytucje, które stoją na straży Twoich praw, i nauczyłeś się, jak świadomie z nich korzystać.

Zrozumiałeś też, że przedsiębiorczość to coś więcej niż biznes. To postawa – odwaga, samodzielność, planowanie, współpraca i odpowiedzialność. Być przedsiębiorczym to widzieć rozwiązania tam, gdzie inni widzą problemy. To działać z głową, sercem i pasją. Każdy rozdział tego elementarza miał Cię przygotować do roli, którą już pełnisz – młodego obywatela. Kogoś, kto zna swoje prawa, dba o dobro wspólne, potrafi myśleć krytycznie i nie boi się podejmować decyzji. Twoje pomysły, energia i wiedza mają realną moc zmiany – w szkole, społeczności, firmie, a pewnego dnia może nawet w całym kraju.

Pamiętaj:

Wiedza to Twój kapitał.

Świadomość to Twoja siła.

Działanie to Twój klucz do przyszłości.

Ten elementarz nie kończy Twojej przygody – to dopiero początek. Teraz wszystko w Twoich rękach. Ucz się, pytaj, próbuj, twórz. Nie bój się błędów, bo każdy z nich to krok naprzód. Bądź odważny, uczciwy i ciekawy świata – a z czasem to Ty staniesz się inspiracją dla innych.

